

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ІНСТРУМЕНТИ ЗАПОБІГАННЯ ПОРУШЕННЯМ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Зінич Любомир Васильович,

кандидат юридичних наук, доцент,
докторант кафедри конституційного, міжнародного
та адміністративного права
Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника

У статті досліджуються адміністративно-правові інструменти запобігання порушенням прав інтелектуальної власності, актуальність яких зумовлена широким застосуванням попереджувальної функції адміністративного права та необхідністю ефективного захисту прав інтелектуальної власності.

Метою дослідження є комплексний аналіз сучасного стану адміністративно-правових інструментів запобігання порушенням прав інтелектуальної власності в Україні та обґрунтування перспектив їх розвитку з урахуванням європейського досвіду й викликів цифрового середовища.

У статті виділено такі адміністративно-правові інструменти щодо попередження правопорушень у сфері інтелектуальної власності: 1) митні заходи; 2) формування чорного списку вебсайтів порушників прав інтелектуальної власності за допомогою ініціативи WIPO ALERT; 3) програми автоматичного моніторингу контенту; 4) співпраця правовласників із платформами та провайдерами; 5) адміністративний нагляд і контроль.

Акцентовано, що всі адміністративно-правові інструменти можна поділити на організаційно-технічні і контрольно-наглядові та правоохоронні інструменти (митні заходи, державний нагляд, інспекції).

Визначено, що ефективне застосування адміністративно-правових інструментів потребує належної міжгалузевої координації, зокрема між органами державної влади та правоохоронними органами, з метою своєчасного обміну інформацією та забезпечення комплексного захисту прав інтелектуальної власності.

Міжнародне співробітництво є ключовим чинником запобігання порушенням прав інтелектуальної власності, що зумовлює необхідність гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами та участі у глобальних ініціативах запроваджених Всесвітньою організацією інтелектуальної власності.

У підсумку зазначено, подальший розвиток адміністративно-правових інструментів має ґрунтуватися на принципах прозорості застосовуваних процедур та захисту прав усіх учасників правовідносин, у тому числі кінцевих користувачів цифрового контенту.

Ключові слова: *правове регулювання, превентивна діяльність, права на творчу діяльність, адміністративний нагляд і контроль, митні заходи.*

Zynych Liubomyr. Administrative and legal instruments for preventing intellectual property rights infringements: current state and development prospects

The article explores the administrative and legal instruments for preventing intellectual property rights infringements, the relevance of which is determined by the widespread application of the preventive function of administrative law and the need for effective protection of intellectual property rights.

The research aims to provide a comprehensive analysis of the current state of administrative and legal instruments for preventing intellectual property rights infringements in Ukraine and to justify the prospects for their development, taking into account European experience and challenges of the digital environment.

The article identifies the following administrative and legal instruments for preventing violations in the field of intellectual property: 1) customs measures; 2) the creation of a blacklist of websites infringing intellectual property rights, through the WIPO ALERT initiative; 3) automatic content monitoring programs; 4) collaboration between rights holders and platforms/providers; 5) administrative supervision and control.

It is highlighted that all administrative and legal instruments can be divided into organizational-technical, supervisory-control, and law enforcement instruments (customs measures, state supervision, inspections).

It is determined that the effective application of administrative and legal instruments requires proper intersectoral coordination, particularly between state authorities and law enforcement agencies, to ensure timely information exchange and comprehensive protection of intellectual property rights.

International cooperation is identified as a key factor in preventing intellectual property rights infringements, necessitating the harmonization of national legislation with international standards and participation in global initiatives introduced by the World Intellectual Property Organization. The conclusion states that further development of administrative and legal instruments should be based on the principles of transparency of applied procedures and the protection of the rights of all participants in legal relations, including end-users of digital content.

Key words: legal regulation, preventive action, rights to creative activity, administrative supervision and control, customs measures.

Актуальність теми статті. Сучасні правові, економічні та політичні реалії потребують ефективного правового захисту прав інтелектуальної власності. Одним з основних елементів захисту прав інтелектуальної власності є інструменти запобігання порушенням прав інтелектуальної власності, які відіграють досить важливу роль у зміцненні правопорядку, підвищенні рівня правосвідомості громадян та формуванні поваги до результатів інтелектуальної діяльності. Належне функціонування таких інструментів дозволяє не лише попередити правопорушення, а й мінімізувати ризики втрати правовласником контролю над своїми об'єктами.

Водночас практика засвідчує наявність низки проблем, пов'язаних із реалізацією адміністративно-правових механізмів превентивного захисту: від недосконалості законодавства і складності процедур – до обмеженої інституційної спроможності уповноважених органів. Значна частина зусиль правоохоронних органів спрямована на реагування на вже вчинені правопорушення, тоді як превентивний підхід залишається недостатньо реалізованим. У цьому контексті важливим є наукове переосмислення існуючих інструментів запобігання, їх адаптація до нових умов цифрового середовища та формування комплексної державної політики у сфері превенції правопорушень у сфері інтелектуальної власності.

Мета дослідження. Метою дослідження є комплексний аналіз сучасного стану адміністративно-правових інструментів запобігання порушенням прав інтелектуальної власності в Україні та обґрунтування перспектив їх розвитку з урахуванням європейського досвіду та викликів цифрового середовища.

Стан дослідження. У науковій літературі проблематиці адміністративно-правових інструментів запобігання порушенням прав інтелектуальної власності присвячено небагато уваги. Виділяються наукові праці, присвячені сутності адміністративно-правових інструментів: В. В. Галунько, В. В. Грицько, В. В. Люх.

Також праці науковців, які досліджували окремі аспекти запобігання порушенням прав інтелектуальної власності: М. П. Кучерявенко, С. В. Мазуренко, О. О. Михайльський, О. В. Пономаренко, І. М. Сопілка, В. Л. Федоренко та інші.

Виклад основного матеріалу. В Україні останніми десятиліттями спостерігається тенденція до демократизації суспільних відносин і перегляду значення традиційних інститутів адміністративного права. Це твердження стосується також інституту адміністративної відповідальності. Адміністративне право, володіючи широким спектром інструментів публічно-правового впливу, має значний потенціал для попередження правопорушень. Зосередження зусиль правоохоронних органів не лише на покаранні порушників,

а й створенні умов, що мінімізують ризики таких порушень, є важливим завданням. У зв'язку з цим важливо виділити саме превентивну функцію адміністративного права як дієвого механізму запобігання порушенням прав на різних стадіях. Усі ці аспекти повною мірою стосуються проступків у сфері інтелектуальної власності.

З огляду на те, що дане дослідження спрямоване на аналіз адміністративно-правових інструментів запобігання таким порушенням, важливо зрозуміти, яким чином окремі засоби правового впливу використовуються для протидії правопорушення у сфері інтелектуальної власності.

Михальський О. О., досліджуючи адміністративно-правову протидію порушенням інтелектуальної власності, зазначає, що «інтелектуальна власність як об'єкт адміністративно-правової протидії, являє собою сукупність соціальних відносин у сфері створення і використання інтелектуальної власності, на які може бути спричинено посягання, тобто правопорушення». У зв'язку з цим автор ототожнює поняття «адміністративно-правова протидія» та «адміністративно-правовий захист» [1, с. 35].

Можна стверджувати, що, розглядаючи адміністративно-правові інструменти, аналізуються конкретні засоби, які використовуються для здійснення протидії правопорушенням у сфері інтелектуальної власності.

У юридичній літературі досить широкого поширення набув термін «інструменти правового регулювання», під яким розуміється «весь комплекс засобів правового регулювання / впливу» [2, с. 239].

Виходячи зі змісту інструментів правового регулювання, можна визначити термін «інструмент публічного адміністрування», під яким може бути визначено «зовнішній вираз однорідних за своїм характером і правовою природою груп адміністративних дій суб'єктів публічної адміністрації, реалізований у межах суворої відповідності визначеної законом компетенції з метою досягнення бажаного для публічного адміністрування результату» [3, с. 143–144].

У юридичній літературі адміністративно-правові інструменти розглядають під різ-

ними кутами зору, зокрема адміністративно-правові інструменти запобігання корупції, адміністративно-правові інструменти у сфері торгівельної діяльності, адміністративно-правові інструменти у сфері національної безпеки та оборони. Поштовхом до широких наукових пошуків є універсальність адміністративно-правових інструментів, саме тому окремі автори класифікують їх за різними критеріями, за рівнем об'єктивізації; за характером дії; залежно від сфери застосовування адміністративно-правових інструментів.

Вибір адміністративно-правових інструментів обумовлений насамперед метою превентивної діяльності, яка вимагає застосування проактивних заходів, а не лише реагування на скоєнні порушення. З огляду на це, адміністративно-правові інструменти запобігання порушенням прав інтелектуальної власності повинні відповідати певним критеріям. Насамперед, за допомогою адміністративно-правових засобів досягається виконання визначених завдань. По-друге, вони застосовуються виключно в межах повноважень державних органів. По-третє, вибір конкретних інструментів залежить від цілі та конкретних завдань. По-четверте, адміністративно-правові інструменти мають чітку законодавчу регламентацію і призводять до певних юридично значущих наслідків [4, с. 152].

Розгляд адміністративно-правових інструментів не можна здійснити поза межами описаних вище критеріїв. Митні заходи щодо запобігання порушенням прав інтелектуальної власності є вже традиційним інструментом для боротьби з контрафактом. Можна зауважити, що митні заходи допомагають досягти завдань із попередження правопорушень. Митні органи вживають заходів у межах визначених законом повноважень та процедур. Призупинення митного оформлення чи конфіскація продукції проводяться, виходячи з цілей та конкретних завдань. Тому митні заходи є підґрунтям забезпечення публічних та приватних інтересів у сфері інтелектуальної власності.

Посилення міжнародної співпраці у боротьбі з порушеннями прав інтелектуальної власності обумовлене легкістю поширення контенту через мережу Інтер-

нет. Тому державні органи використовуються інструмент внесення відомостей про вебсайти, які порушують права інтелектуальної власності, до реєстру, що адмініструється Всесвітньою організацією інтелектуальної власності, для виявлення і блокування цих ресурсів. Цей інструмент застосовується як в межах повноважень органів державної влади, так і для досягнення мети охорони прав та попередження правопорушень.

Через зростання онлайн-піратства доступними стали й засоби моніторингу контенту на вебсайті для відстежування змін та встановлення фактів, що мають значення для справи. Цей інструмент є організаційно-технічним, але досить важливим.

Не можна оминати увагою той факт, що для ефективного запобігання правопорушенням у сфері інтелектуальної власності потрібна тісна взаємодія правовласників з інтернет-провайдерами та платформами. Правовою основою цього інструменту є Закон «Про авторське право і суміжні права» [5], де передбачено відповідальність інтернет-провайдерів за порушення прав інтелектуальної власності.

Також важливим адміністративно-правовим інструментом є адміністративний нагляд і контроль у сфері інтелектуальної власності. Мета нагляду і контролю — це забезпечення законності у сфері інтелектуальної власності, що є виключною функцією держави.

Ці інструменти відображають адміністративно-правовий підхід, який базується на попередженні, контролі та співпраці й зумовлений необхідністю державного регулювання.

На підставі цих міркувань доцільно виділити такі адміністративно-правові інструменти щодо попередження правопорушень у сфері інтелектуальної власності: 1) митні заходи; 2) формування чорного списку вебсайтів-порушників прав інтелектуальної власності, за допомогою ініціативи WIPO ALERT; 3) програми автоматичного моніторингу контенту; 4) співпраця з платформами та провайдерами; 5) адміністративний нагляд і контроль.

Тому можна запропонувати класифікацію названих адміністративно-правових інструментів на організаційно-технічні

(формування чорного списку вебсайтів-порушників прав інтелектуальної власності, програми автоматичного моніторингу контенту, співпраця з платформами та провайдерами) і контроль-наглядові та правоохоронні адміністративно-правові інструменти (митні заходи, державний нагляд, інспекції тощо).

Технічні засоби захисту, які сьогодні також поширені, не належать до адміністративно-правових інструментів, а, як виділено в науковій літературі, є швидше самозахистом цивільних прав (у розумінні статті 19 Цивільного кодексу України), якщо ці засоби не заборонені законом і не суперечать моральним засадам суспільства [6, с. 86]. Слід зазначити, що технічні засоби захисту виникли дещо швидше, ніж адміністративно-правові інструменти. В Україні технічні засоби захисту вперше виникли на початку 2000-х років, до них відносилися системи управління цифровими правами та контрольні марки.

До слова, у 2022 році Верховна рада України скасувала контрольні марки для аудіовізуальних творів відповідно до Закону № 1965 IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо скасування маркування контрольними марками примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеогам, комп'ютерних програм, баз даних». Цим Законом також було скасовано адміністративну відповідальність за статтею 164-9 Кодексу України про адміністративні правопорушення, яка передбачала відповідальність за розповсюдження відповідних товарів без контрольних марок, а також статтю 216 Кримінального кодексу України щодо відповідальності за незаконне виготовлення, підроблення, використання або збут незаконно виготовлених контрольних марок [7].

Також, на думку авторів, типологію технічних засобів захисту слід проводити за такими критеріями: а) за призначенням (технічні засоби захисту, призначені для створення технологічної перешкоди порушенню авторського права при прийнятті і копіюванні захищених (закодованих) записів у об'єктах авторського права; технічні засоби захисту, призначені для контролю доступу до використання об'єктів авторського права); б) за джере-

лом (встановлені в договорі між суб'єктом майнових прав на твір; встановлені актом законодавства) [8, с. 87].

Багато уваги характеристиці технічних засобів захисту авторських прав присвячувала також Мазуренко Світлана Вікторівна щодо захисту музичних, аудіовізуальних творів, блокування функціональних можливостей вебсайтів, захисту зображень та комп'ютерних програм [9, с. 159].

Розглянемо детально адміністративно-правові інструменти запобігання правопорушенням у сфері інтелектуальної власності.

До контрольно-наглядових та правоохоронних адміністративно-правових інструментів належать митні заходи та контроль і нагляд.

Україна, як і багато інших держав, намагається захистити права інтелектуальної власності при переміщенні товарів через митний кордон. З огляду на правову природу таких заходів, їх мету та спосіб реалізації вони є адміністративно-правовими інструментами у цій сфері. Насамперед митні заходи мають адміністративно-правову природу, реалізуються в межах норм адміністративного права, в основному мають імперативний характер та застосовуються в межах повноважень митних органів. Головною метою цих заходів є запобігання порушенням ще до того, як вони потраплять на ринок. За способом реалізації вони є позасудовими та спрямовані на взаємодію з правовласниками.

Правове регулювання митних заходів регулюється Митним кодексом України [10] та Наказом Міністерства фінансів України «Про Порядок застосування заходів щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності та взаємодії митних органів з правовласниками, декларантами та іншими заінтересованими особами» [11]. Проаналізувавши зазначені нормативно-правові акти можна стверджувати, що до заходів сприяння захисту прав інтелектуальної власності відносяться: 1) ведення митного реєстру (стаття 398 Митного кодексу); 2) припинення митного оформлення товарів (стаття 399-400 Митного кодексу України); 3) знищення контрафактної продукції (стаття 401 Митного кодексу); 4) співпраця з іншими органами державної влади та міжнародними орга-

нізаціями (стаття 403 Митного кодексу України).

Інша ситуація щодо об'єктів інтелектуальної власності виражених у цифровій формі (програмне забезпечення, музика, кінофільми), наразі безпосередньо митними процедурами не охоплюється через специфіку поширення цих об'єктів у мережі Інтернет.

Капітаненко Н.П. досліджуючи контроль у сфері реалізації прав інтелектуальної власності стверджує, що «сутність контролю полягає у встановленні відповідності діяльності суб'єктів права інтелектуальної власності та інших учасників правовідносин у вказаній галузі передбаченим приписам шляхом проведення перевірки органами державної влади відповідно до визначених повноважень та громадськістю» [12, с. 145].

До організаційно-технічних заходів попередження правопорушення у сфері інтелектуальної власності належать: формування чорного списку вебсайтів порушників прав інтелектуальної власності, за допомогою ініціативи WIPO ALERT, співпраця з інтернет-провайдерами та платформами.

Окремої уваги заслуговує той факт, що Україна є державою, яка наповнює сайт WIPO ALERT переліком вебсайтів, що порушують авторські права, а також формує та веде перелік таких ресурсів. Обґрунтованою видається позиція Грицько В.В., який вважає, що зазначений факт є важливим кроком для створення безпечнішого цифрового простору в Україні, що допоможе у захисті прав інтелектуальної власності та сприятиме подальшому розвитку національної економіки [13, с. 34].

Важливо зазначити про інтернет-ресурси, які допомагають визначити, як змінювалися вебсайти протягом визначеного часу, що дозволяє встановити, чи були розміщені об'єкти інтелектуальної власності та коли саме. Одним з таких є вебсайт Wayback Machine [14]. Програми з серії цифрової криміналістики, які дозволяють дослідити ті або інші аспекти цифрових слідів: EnCase Forensic, Cellebrite UFED, Wireshark, Amped FIVE, Passware Kit Forensic.

Ці програми — це спеціалізоване програмне забезпечення, що функціонує на

основі технології розпізнавання даних. Вони дозволяють у режимі реального часу сканувати великі масиви контенту – з метою виявлення порушень прав інтелектуальної власності. Найвідоміший приклад такої системи YouTube Content ID [15], який автоматично виявляє збіги з оригінальними творами, захищеними авторським правом.

З метою ефективного захисту прав інтелектуальної власності необхідна налагоджена система / механізм взаємодії між провайдерами, державними органами та правовласниками. Для реагування на порушення прав інтелектуальної власності Закон України «Про авторське право і суміжні права» передбачає зобов'язання постачальників послуг хостингу щодо забезпечення захисту авторського права і суміжних прав з використанням мережі Інтернет (стаття 57) та відповідальність провайдерів послуг обміну контентом за порушення авторського права та / або суміжних прав (стаття 58).

У цьому контексті дуже важливим аспектом є те, що законодавство європейських країн містить положення про відповідальність надавачів інтернет-послуг. «У Великій Британії для більш ефективної боротьби з онлайн порушеннями авторських прав, було прийнято Акт про цифрову економіку (2010). Однією з головних особливостей цього акту є вимога до основних інтернет-провайдерів (ISP) зв'язуватися зі своїми користувачами, коли правовласники повідомляють про їхні IP-адреси у зв'язку з порушенням прав інтелектуальної власності» [16, с. 13].

Простежується необхідність чітких та прозорих механізмів / процедур повідомлення про порушення прав інтелектуальної власності з метою оперативного інформування інтернет-провайдерів та платформ про такі інциденти й можливість цих учасників цифрового середовища швидко блокувати та видаляти контент, що порушує права інтелектуальної власності.

Потрібно зазначити, що українським провайдерам та онлайн-платформам необхідно розробляти внутрішні політики й процедури, спрямовані на запобігання поширенню незаконного контенту, що відповідають як чинному законодавству

України, так і перспективним напрямом розвитку регулювання за європейським зразком.

Наступним перспективним напрямом є розвиток технологічних інструментів та впровадження їх у діяльність органів державної влади, з метою моніторингу та виявлення порушень, блокчейн-технологій для відстежування передачі прав. Міжнародна співпраця для консолідації зусиль боротьби з порушеннями прав інтелектуальної власності є не менш важливим напрямом на майбутнє. Очікується, що найперспективнішими адміністративно-правовими інструментами запобігання порушенням прав є вдосконалення законодавства, впровадження технологічних систем і процедур та посилення міжнародної співпраці.

З викладеного вище можна зробити висновок про перспективи розвитку адміністративно-правових інструментів запобігання порушенням прав інтелектуальної власності з огляду на їх широкий потенціал та розвиток цифрового середовища. На майбутнє можна спрогнозувати необхідність удосконалення нормативно-правової бази у сфері відповідальності онлайн-платформ, посилення відповідальності провайдерів надання послуг, маркетплейсів та інших онлайн-платформ за порушення прав інтелектуальної власності. Також важливим напрямом є розробка спеціалізованого законодавства щодо цифрового середовища.

Висновки. Адміністративно-правові інструменти запобігання порушенням прав інтелектуальної власності відіграють важливу роль у забезпеченні ефективного захисту прав та законних інтересів правовласників. Сучасний стан цих інструментів в Україні характеризується наявністю розвиненої системи правових норм та інституцій, що забезпечують захист прав інтелектуальної власності, однак потребує подальшого вдосконалення з урахуванням нових викликів та тенденцій.

Ефективне застосування адміністративно-правових інструментів вимагає належної міжвідомчої координації, зокрема між органами державної влади, правоохоронними структурами, з метою оперативного обміну інформацією та забезпечення комплексного підходу до захисту прав.

Особливої уваги потребує міжнародне співробітництво, яке є основним чинником у сфері запобігання порушенням прав інтелектуальної власності. Це вимагає гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами та участі в глобальних ініціативах.

Насамкінець, подальший розвиток адміністративно-правових інструментів має ґрунтуватися на принципах прозорості процедур, які застосовуються, та захисту прав усіх учасників правовідносин, у тому числі кінцевих користувачів цифрового контенту.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Михальський О. О. Адміністративно-правова протидія правопорушення у сфері інтелектуальної власності в Україні. Дис. на здоб. наук. ступеня канд. юрид. наук. Спец. 12.00.07. Сумс. держ. універ. 2017. 254 с.
2. Люх В. В. Інструменти адміністративно-правового забезпечення фінансової безпеки держави. *Юридична наука*. 2020. №2 (104). С. 237–247.
3. Адміністративне право України. Повний курс: підручник / Галунько В., Діхтієвський П., Кузьменко О. та ін. / за заг. ред. В. Галунька, О. Правотворової. Видання третє. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2020. 584 с.
4. Шевченко В.М. Поняття та ознаки адміністративно-правових інструментів здійснення превентивної діяльності Національною поліцією України. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2023. № 6. С. 148–153. URL: http://apnl.dnu.in.ua/6_2023/6_2023.pdf#page=148
5. Про авторське право і суміжні права. Закон України від 01.02.2022 р. №2812-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20?find=1&text=%D0%BF%D0%BB%D0%B0%D0%B3%D1%96%D0%B0%D1%82#Text>
6. Сопілка І. М., Пономаренко О. В. Технічні засоби захисту авторських прав в мережі Інтернет: проблематика використання. *Юридичний вісник*. 2012. 4(25). С. 85–88.
7. Глава держави підписав закон про скасування маркування контрольними марками примірників, аудіовізуальних творів, що розповсюджуються на матеріальних носіях. Офіс Президента України. URL: <https://www.president.gov.ua/news/glava-derzhavi-pidpisav-zakon-pro-skasuvannya-markuvannya-ko-72349>
8. Сопілка І. М., Пономаренко О. В. Технічні засоби захисту авторських прав в мережі Інтернет: проблематика використання. *Юридичний вісник*. 2012. 4(25). С. 85–88.
9. Мазуренко С. В. Технічні способи захисту авторських прав у мережі Інтернет. Рекомендифікація цивільного законодавства і система права України у контексті євроінтеграційних процесів : Матер. всеукр. науково-практичн. конфер. (Одеса, 8-9 листопада 2019 року) / за заг. ред. Є. О. Харитоновна. Одеса : Фенікс, 2019. С. 156–160.
10. Митний кодекс України. Закон України 13.03.2012. №4495-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>
11. Про затвердження Порядку застосування заходів щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності та взаємодії митних органів з правовласниками, декларантами та іншими заінтересованими особами та Змін до деяких нормативно-правових актів Міністерства фінансів України. Наказ Міністерства фінансів України від 09.06.2020 р. №281. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0549-20#Text>
12. Капітаненко Н. П. Особливості контролю у сфері реалізації права інтелектуальної власності. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. С. 142–146.
13. Грицько В.В. Право інтелектуальної власності на шляху до стандартів системи ЄС. *Прикарпатський юридичний вісник*. Випуск 6 (59), 2024. С. 34–37. URL: http://pjuv.nuoua.od.ua/v6_2024/6_2024.pdf#page=34
14. Internet Archive. Non profit library of million f free text, movies, softwar, music, websites, and more. URL: <https://archive.org/about/>
15. Copyright management tool. Google.com. URL: https://support.google.com/youtube/topic/9282364?hl=en&ref_topic=2676339&sjid=667428160888050484-EU
16. Aronov A and Idrysheva S, "Copyright infringement in the Digital Age: The Case for Reform to Kazakhstan's Copyright Laws" (2024) 7(4) Aceess to Justice in Eastern Europe. URL: <https://doi.org/10.33327/AJEE-18-7.4-a000110>